

Tarih Donem Ödevi

Osmanlı Devletinin İsa Zamanda Gelişmesinin Sebepleri

Umut Benzer

Aldemir Atilla Konuk

Anadolu Lisesi

10-FEN-A

54

Osmanlı Devleti'nin kısa zamanda gelişip büyümesinin nedenlerini anlamak için öncelikle Osmanlı Devleti'nin tarihi hakkında kısa bir bilgiye sahip olmamız gerekir. Bundan; bu dönem ödevinde öncelikle Osmanlı Devleti'nin tarihini kısaca inceleyecek; daha sonra da bu özetten yola çıkarak da sebepleri bulacağız.

B6l6m 1: Osmanlı Devletinin Tarihi

Bazı tarih6ilere g6re Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in babası Ertuğrul Gazi, onun babası G6nd6z Alp olarak kabul edilmesine rağmen biz bu devletin kurucusunu Osman Bey olarak g6rmeyi daha uygun buluyoruz. Osman Bey'in soyu, Oğuz T6rklerinin 24 boyunun en soylusu olan Kayı ağiretindedir. Osman Bey'in babası Ertuğrul Gazi, Selçuklu Sultani Sultan Alâaddin tarafından Bizans sınırına bir u6 beyi olarak tayin edilmişti. Ertuğrul Gazi'ye yurt olarak verilen yer bug6nk6 Bursa, K6tahya ve Bilecik vilâyetlerinin sınırlarının birleğtiği yerdir. Sonradan S6ė6t kasabası Bizans'tan alınarak merkez yapılmığtır. Selçuklu Devletinde U6 Beyliklerinin vazifesi devletin sınırını korumak ve Hıristiyanlara karėı cihat etmektir. Ertuğrul Bey 1281 senesinde vefat etti. Yerine Osman Bey se6ildi ve U6 Beyi oldu. Osman Bey 6st6n siyaset ve savağ kabiliyeti ile kısa zamanda Bizans'tan b6y6k topraklar elde etti. Bursa ve İznik alındı. Osman Bey 1299'da bağımsızlığını ilân etti. Gazilere tımarlar verdi. Kalelere subağı, dizdar ve kadı tayin etti. Osman Bey, 1303'de İznik'i kuğattı. Osman Bey, Bursa'yı da aldıktan sonra aynı senede vefat etti. Osman Bey'den sonra yerine oğlu Orhan Bey ge6ti. Orhan Bey de fetihlere devam etti. Bizanslılardan İznik ve İzmit'i aldı. İznik kuğatması sırasında kalenin yardımına gelen Bizans ordusu yenildi ve Karesi Beyliği, Osmanlıların eline ge6ti. Sonra sırasıyla Gelibolu, Bolayır, Malkara, 6orlu ve Tekirdağ ele ge6tirildi. Ankara ahilerden alındı. Osmanlı Devletinde para *ilk defa* bu devirde basıldı. Orhan Gazi 1362'de 6l6nce yerine oğlu I.Murat ge6ti. I.Murat, 6orlu ve L6leburgaz'ı ele ge6irdi. Lala Şahin Pağa da Edirne'yi aldı. Filibe ve G6m6l6ine de Osmanlıların eline ge6ti. Bunun 6zerine Ha6lılar Edirne'ye y6r6d6ler. Fakat Hacı İlbay Ha6lıları perişan etti. Bulgar Kralı, Osmanlı himayesine girdi. 6irman'de Sırplar yenilgiye uğratılınca (1371), Sırp despotu Osmanlılara bağlandı ve yılda 50 okka g6m6şle, savağlarda yardımcı asker vermeyi kabul etti. Bulgaristan'da Sofya ve Nis Osmanlı hakimiyetine ge6ti. Sırp Kralı ve Bosna Kralı, Hırvat ve Arnavut Prensleri, Osmanlılara karėı birleğti ve 30.000 kiğilik bir kuvvetle, Osmanlıları Ploğnik'te yendiler. Bundan yararlanmak isteyen Avrupalılar, Ha6lı Birliği kurdular. I.Murat Rumeli'ye ge6ti ve iki ordu Kosova'da karėılaėtı. Ha6lılar yenildi. Savağtan sonra I.Murat bir Sırp tarafından 6ld6r6ld6. (1389) Yerine oğlu Bayezid ge6ti. I.Murat'ın 6l6m6nden faydalanmak isteyen Aydinoğulları, Saruhanoğulları, Germiyanoğulları, Menteşeoğulları, Hamidoğulları Osmanlılara savağ a6tılar. 1389'da Yıldırım Bayezid, onların Anadolu'daki hâkimiyetlerine son verdi. Yıldırım Bayezid, 1396'da İstanbul'u kuğattı. Bu kuğatma yeni bir Ha6lı seferine sebep oldu. Niğbolu'da savağ; Ha6lıların yenilgisiyle sonu6landı. Sonra İstanbul kuğatmasına devam edildi. Anadolu Hisarı yapıldı. "Boucicant" kumandasında bir donanma İstanbul'a yardıma geldi. İstanbul'u T6rklerin kuğatmasından kurtardı ve Şehir yakınındaki kaleleri geri aldı. Yıldırım Bayezid buna 6ok 6z6ld6. 1400'de İstanbul'u yeniden kuğattı. Bu defa da Timur'un Anadolu'ya girmesi kuğatmayı kaldırmaya sebep oldu. Anadolu'ya giren Timur, Sivas'ı alarak yağmaladı. Yıldırım ordusunu topladı ve 1402'de Timur ile Ankara'da karėılaėtı. Savağ Bayezid'in yenilmesi ve esir olması ile sonu6landı. 1403'de Yıldırım Bayezid 6ld6. Ufak bir belirsizlikten sonra oğlu 6elebi Mehmet padişah oldu. Fakat 1421'de vefatı 6zerine yerine oğlu II. Murat ge6ti. Bizans'ı kuğattı. Venediklilerle savağtı. Bir s6re sonra II.Murat tahtı oğlu Mehmet'e bıraktı. Bu ise Ha6lıların yeni saldırılarına sebep oldu. II.Murat, Osmanlı ordusunun bağına

Sırasıyla (soldan sağa): Yeni6eri Ağası, Reis Efendi Şeyh6lislam, 6avuşbağı Şatır

tekrar geçerek Haçlıları Varna'da yendi ve yeniden padişah oldu. 1448'de bir Haçlı ordusunu da Kosova'da yendi. 1451'de II.Murat 6l6nce yerine oğlu Mehmet padişah oldu. II.Mehmet, Rumelihisarı'nı yaptırarak İstanbul'u kuşattı. 53 g6n s6ren bir kuşatmadan sonra şehri fethetti. (29 Mayıs 1453) Sırbistan ve Mora ele geçirildi. Ege'de Limni, Tosoz, Midilli, İmroz ve Eğriboz Osmanlıların eline geçti. Fatih Sultan Mehmet 1461'de Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verdi. Kırım'daki Ceneviz Kolonileri ele geçirildi. 1473'de Akkoyunlular'a karşı sefere çıkıldı. Fatih Sultan Mehmet Otlukbeli'nde Akkoyunlu h6k6mdarı Uzun Hasan'ı yendi. Fırat Nehrine kadar b6t6n Anadolu, Osmanlıların eline geçti. 1474'de Karaman Beyliği'ne son verildi. Daha sonra Fatih 1481'de Mısır seferine ıktı. Fakat Gebze'de 6ld6. Yerine oğlu Bayezid geçti. Bayezid zamanında Hersek ve Boğdan Osmanlı h6kimiyetine girdi. Bayezid'in son zamanlarında oğulları arasında saltanat m6cadelesi başladı. Yeniçeriler, kahramanlığına ve cesaretine hayran oldukları Yavuz Selim'in tarafını tuttular. 1512'de Bayezid, tahtı Selim'e bırakmak zorunda kaldı. Selim; Dulkadiroğulları'nın 6lkesi ile Maraş ve Elbistan'ı fethetti. Memluklar 6nce Mercidabık'ta (1516), sonra da Ridaniye'de (1517) yenildiler. Suriye, Mısır ve Hicaz Osmanlı idaresine geçti. Yavuz Sultan Selim yeni sefer için Edirne'ye giderken orlu'da 6ld6. (1520) Yerine oğlu S6leyman h6k6mdar oldu. Belgrat ve Rodos Osmanlı topraklarına katıldı. Mohaç'ta yapılan savaşta Macar ordusu yenildi. Macaristan Osmanlı Devleti'ne bağlı bir krallık haline getirildi. 1529'da Viyana kuşatıldı. Fakat şehir alınamadı. Kanuni 1566'da Zigetvar Kalesi'ni almak 6zere yola ıktı. Kuşatma devam ettiği sırada 6ld6. 6l6m6nden kısa bir s6re sonra da kale alındı. Yerine oğlu Selim geçti. Selim zamanında Kıbrıs ele geçirildi. (1570) II.Selim 1574 yılında vefat edince, yerine oğlu III.Murat geçti. Sokullu Mehmet Paşa sadrazamlıkta bırakıldı. İnan'la 12 yıl s6ren savaşlar, Osmanlıların 6st6nl6đ6 ile sonuçlandı. Sokulu Mehmet Paşa d6nemi y6kseliş d6neminin, yani bizim konumuzun son y6neticisidir. Bundan dolayı Osmanlı Tarihi'nin geri kalan kısmı daha y6zeyssel anlatılacaktır.

III.Mehmet 6ld6kten sonra yerine oğlu I.Ahmet geçti. 1603'te Osmanlılar Avusturya savaşları ile uğraşırken, İnan şahı Osmanlı topraklarına saldırdı. Bu savaşa İstanbul'da yapılan bir antlaşmayla son verildi. İnanlılar her yıl Osmanlılara iki y6z y6k ipek vermeyi kabul ettiler. Sah Abbasi 200 y6k ipeği vermeyince, İnan'a tekrar savaş açıldı. Bu defa bir başarı elde edilemedi. 1618'de yapılan yeni bir antlaşma ile savaşlara son verildi. Bu arada Anadolu'da Cel6li İsy6nları başladı. Askeri başarılar azaldı. I.Ahmet'ten sonra tahta geçen I.Mustafa, hastaydı. Bu y6zden tahttan indirildi. Yerine II.Osman p6dişah oldu. II.Osman zamanında Lehistan kazaklarının Osmanlı topraklarına saldırmaları y6z6nden meydana gelen savaşa padişah da katıldı. II.Osman bu savaşta yeniçerilerin disiplinsizliğini g6rd6 ve yeni bir askeri teşkilat kurmaya karar verdi. Yeniçeriler isyan ettiler. 1622'de II.Osman tahttan indirildi ve 6ld6r6ld6. IV.Murat padişah oldu. IV.Murat sıkı bir disiplin kurdu ve kanlı temizlik hareketleriyle asayişi yeniden sağladı. Devlet nizamına bir ekid6zen verdikten sonra, İnan seferine ıktı. Bağdat'ı ele geçirdi. IV.Murat 1640'da 6l6nce, yerine kardeşi İbrahim geçti. Sonra, Sultan İbrahim tahttan indirildi, yerine oğlu IV.Mehmet geçti. 1656'da K6pr6l6 Mehmet Paşa sadr6z6m oldu. K6pr6l6 Mehmet Paşa, IV.Murat devrindeki gibi Osmanlı Devletine eski kudretini kazandırdı. 1661'de K6pr6l6 Mehmet Paşa'nın 6l6m6nden sonra yerine oğlu Fazıl Ahmet Paşa sadr6z6m oldu. Fazıl Ahmet Paşa Girit'e hareket etti. Kandiye Kalesi ele geçirildi. Girit Adası Osmanlı Devletine geçti. Fazıl Ahmet Paşa 1676'da 6ld6 ve yerine Kara Mustafa Paşa sadr6z6m oldu. Belirli savaşlar sonunda 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşmasıyla b6t6n Macaristan Avusturya'ya, Mora Venedik'e bırakıldı. (1700) D6zen yeniden bozuldu. IV.Mehmet tahttan indirildi. Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarıyla uğranılan kayıpların giderilmesi için harekete geçildi. Osmanlı Ordusu Prut'ta Rus Ordusunu yendi. Savaştan sonra yapılan Prut Antlaşmasıyla İstanbul Antlaşması ile Ruslara verilmiş olan yerler geri alındı. Sonra diğer 6lkelerle de savaş yapıldı. 1718'de Pasarofça Antlaşmasıyla savaşlara son verildi. Sonra L6le Devri başladı. (1718 - 1730) İstanbul'da Patrona İsyanı ıktı. O sırada padişah olan III.Ahmet tahttan indirildi. Yeni padişah I.Mahmut zamanında da savaşlara devam edildi. 1774'de bu savaşlar K66k Kaynarca Antlaşması ile son buldu. Bu antlaşma gereğince; Kırım Osmanlı Devletinden ayrılıyordu. Bu arada Osmanlı Devletinde askeri ıslahatlara girişildi. Osmanlı tahtına III.Selim geçti. Selim şehzadeliğinde ve padişahlığı d6nemindeki iki b6y6k savaşta, Osmanlı ordularının Avrupa devletlerinin ordularına g6re geri kaldığını g6rd6. "Nizam-i Cedid" adında yeni bir ordu kurdu. Ancak bundan sonra da Osmanlı İngiliz kuvvetlerine karşı koyamadı ve Mısır'ı kaybetti. Bu sırada İstanbul'da Kabakçı İsyanı ıktı. III.Selim tahttan indirildi ve 6ld6r6ld6. Yerine IV. Mustafa geçti. Fakat Alemdar Mustafa, onu tahttan indirerek, yerine II.Mahmut'u geçirdi. Kendisi de sadrazam oldu. Yeniçeriler Alemdar Mustafa'yı 6ld6rd6ler. (1808) Bu sıralarda Osmanlı git gide zayıflıyordu. 1830'da Osmanlı Devleti, bağımsız bir Yunan Devleti'nin kurulmasını da kabul etti. Bu arada II.Mahmut 6ld6. Yerine oğlu Abd6lmecit geçti. Boğazlar 1841'de b6t6n savaş gemilerine kapatıldı. 1839'da Tanzimat Fermanı il6n edildi ve bu ferman birçok yenilikler getirdi. Bu sıralarda Eflak ve Buğdan'da ihtil6ller ıktı. Osmanlı Devleti bu hareketleri Rusya'nın yardımıyla bastırdı. 1853'de Kırım Savaşı başladı. 1856'da Paris Antlaşmasıyla savaş sona

erdi. 1860'da 23 Aralık 1876'da İstanbul'da bir konferans başladı. Aynı gün, Osmanlı Devleti I.Meşrutiyeti ilân etti. Makedonya'da 1902'de ihtilâl çıktı. 1908'de Meşrutiyet yeniden ilân edildi. Çok geçmeden de II.Abdülhamit Han tahttan indirildi. Bu ise Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması için atılan son adım oldu. İtalya, Trablusgarp'a saldırdı. Osmanlı orduları, dört Balkan devleti karşısında yenilgiye uğradı. Balkan savaşlarından sonra, Birinci Dünya Savaşı çıktı. Osmanlı Devleti, Almanya'nın yanında Fransa, İngiltere ve Rusya'ya karşı savaşa girdi. (11 Kasım 1914) Savaş 4 yıl sürdü. Almanya, Avusturya ve Bulgaristan ile birlikte Osmanlı Devleti de, İngiltere - Fransa karşısında yenik düştü. 30 Ekim 1918'de savaşlara son verildi. İtilâf devletleri, İstanbul'a girdi. Kars Ermeniler; Ardahan Gürcüler; Antalya İtalyanlar; İzmir Yunanlılar; Urfa, Antep, Maraş ve Adana Fransızlar tarafından işgal edildi. Bu arada Anadolu da yeni bir idare oluşturuldu. 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi toplandı. Elde kalan toprakların müdafaa ve korunması Meclis tarafından kabul edildi. 1908'de Abdülhamit Han'ın tahttan indirilmesinden sonra, devlet idaresinde hiç fonksiyonu kalmayan padişahlık 1 Kasım 1922'de kaldırıldı.

Osmanlı Devletinin kurucusu bulunan Osman Beyin idareyi ele aldığı tarih olan 1281 tarihinden saltanatın kaldırıldığı tarih olan 1922 yılına kadar tam 641 sene Osmanlı Devleti ayakta kalmıştır.

Bölüm 2: Osmanlı Devletinin Kısa Zamanda Gelişmesine Etki Eden Faktörlere Genel Bakış

Osmanlı devletinin kısa zamanda gelişmesinde Osmanlı Devleti'nin daha ilk padişahından beri yerleşmiş olan Devlet Yönetim Sistemi, Osman Gazi, Orhan Bey, I.Murat ve diğer büyüme dönemi padişahlarının yetiştirme şekilleri ve bunun sonucu olarak üstün başarıları en etkili sebeplerdir. Bunun yanı sıra gerek Osmanlı Devleti'nin coğrafi konumu, gerek o dönemdeki siyasi durum ve Osmanlı'ya yakın devletlerin durumu gibi birçok neden vardır. Ödevin geri kalanında bu nedenlerin bir kısmı en ince ayrıntılarına kadar açıklanacaktır. Bununla beraber bu nedenleri kısa ve öz olarak maddeler halinde listelemek de ödevin amacına uygun olacaktır.

Osmanlı devletinin kısa zamanda büyümesinin nedenleri aşağıdadır:

Kurulduğu bölgenin uç bölgesi olması ve Moğol baskısından uzak bulunması
Topraklarının tek elden yönetilmesi (Merkezi yönetime sahip olması)
Fetih hareketleri için gerekli kuvveti kolayca bulabilmeleri
En baştan beri düzenli ve güçlü bir ordu kurma düşüncesine sahip olmaları ve bunu hayata geçirebilmeleri
Başarılı bir yerleşim siyaseti izlemeleri
Yönetimin gelişme döneminde tamamen Türklerin elinde olması (Bunun sonucunda çıkabilecek mutlak iç çatışmalar ve isyanların engellenmesi)
Anadolu Türk beylikleri arasındaki mücadelelere başlangıçta katılmamaları
Hıristiyan Bizans'a karşı gaza ve cihat duygusuyla hareket etmeleri
Kuruluş devri hükümdarlarının üstün özelliklere sahip kişiler oluşu
Bu hükümdarlarının üstün özelliklere sahip olması için yapılan eğitimlerin büyük bir ciddiyetle yapılması, padişahların eğitilmesi
Bizans'ın, Balkanların ve Anadolu'nun karışıklık içinde bulunması
Sürekli doğudan gelen Türkmen göçleriyle nüfusunun ve askeri gücünün artması
Devletin izlediği siyasi politika
Sağlam yapılı bir toprak idaresinin kurulması
Sosyal Müesseselerin oldukça hızlı bir şekilde yapılması ve kendi kendilerine yetecek kaynaklarının hazırlanması yoluyla devlete yük bindirmemesini sağlamak
Savaşlarda kazanılan ganimetler ile ekonominin oldukça iyi olması ve böylece devlet gücünün artması
Ele geçirilen yerlerdeki insanlara iyi davranmak suretiyle onları isyana yönlendirmemek
Ana yurttan ele geçirilen yerlere Türk'ler gönderilip buraların belirli bir ölçüde Türkleşmesini sağlamak
Ele geçirilen yerlerde asayişin sağlanmak üzere büyük bir çaba harcamak, düşman ailelerden birini oradan uzaklaştırmak ve buna benzer yollarla düzeni sağlamak
İlk hükümdarların İslam Dini'ne oldukça bağlı kalması ve buna bağlı olarak insanlara yapılan muamelenin iyi olmasını sağlayarak halkın güvenini kazanmaları
Padişahların her istediğini yapmamaları; onların da bazı nizamla uymaları
Karar verirken padişahların tek başına düşünmek yerine, ayrıca devletin ileri gelenlerine de danışmaları

Görüyoruz ki Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde birini bile sağlıklı olarak yapamadığı bir önceki sayfadaki maddeler Osmanlı Devleti'nin kısa zamanda gelişmesinin temel nedenlerindedir.

Şimdi bu nedenleri biraz ayrıntılı olarak inceleyelim.

Kuruluş dönemindeki hükümdarların tamamı, İslâm dinine ve bu dinin prensiplerine bağlı olan kimselerdi. Onlar, hukukî ve ser'î meseleleri bütünüyle kadınlara havale etmişlerdi. Bu mevzuda kendilerini halktan ayrı görmezlerdi. Dolayısıyla halktan herhangi birine yapılan muamele, kendileri için de geçerli idi. Keza onlar, hukuk adamlarına baskı yapmadıkları gibi, tamamen İslâm hukukunun ruhuna uygun olarak verilen kararlara da müdahalede bulunmazlardı. Bu da ülke içinde sağlam bir adlî mekanizmanın çalışmasına ve adaletin gerçekleşmesine sebep oluyordu. İşte bu adalet anlayışı sayesinde ki, devletleri büyüyüp gelişti.

Osmanlılar, kuruluşlarından itibaren Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlı kaldılar. Bu bağlılık, Selçuklu Devleti son bulana kadar devam etti. Bu da zaman zaman ortaya çıkan isyan ve baş kaldırmalarda onlara hep yardımcı oldu.

Selçuklu Devleti'nin ortadan kalkması ve Bizans'ın içinde bulunduğu sıkıntılı durumlar yüzünden çevresinde kuvvetli bir devletin bulunmaması sayesinde Osmanlı Devleti'nin gelişmesi kolay oldu.

Osmanlılar, İslâm dünyasının sınır boylarında kurulmuşlardı. Cihat ve İlay-ı Kelimetullah için devamlı harp edip ganimet elde ettiklerinden şan şöretleri de artıyordu. Onların bu durumunu öğrenen ve başka ülkeler ile o ülkelerin topraklarında yaşayan Müslümanlar, gelip kendilerine katılıyorlardı. Bu da onların kuvvetlenmesine sebep oluyordu.

Osmanlı hükümdarları, ilim adamı ile fazilet ehli kimselere karşı son derece hürmetkâr davranıp onları gözetiyorlardı. Devlet için hizmet edip yardımcı olanlara tımar arazisi vermek suretiyle onları devlete ortak ediyorlardı. Ayrıca topraklarını genişletip Müslüman nüfusunu artırmak için büyük bir gayret sarf ediyorlardı. Çıkardıkları kanunlara da sıkı sıkıya bağlı kalıyorlardı.

Mustafa Nuri Paşa'ya göre, Osmanlı Devleti'nin kısa bir zamanda büyüyerek müesseselerinin kemal mertebesine ulaşmasına ve emsâllerine göre daha uzun ömürlü olmasına sebep olan âmiller, onların bu anlayış ve davranışlarıdır.

B6l6m 3: Osmanlı Devlet Y6netiminin 6lkenin Kısa Zamanda Gelişmesine Etkilerinin Ayrıntılı Olarak İncelenmesi

Osmanlı hânedanı, Oğuzların Kayı boyuna mensuptu. Bu boy, Avşar, Beydili ve Yıva gibi hükümdar çıkaran boylardandı. Bir uç beyliği olarak tarih sahnesine çıkışından itibaren bünyesinin gerektirdiği dini, sosyal ve ekonomik değişiklikleri yapmaktan çekinmeyen Osmanlı Beyliği, kısa bir müddet içerisinde köklü bir devlet haline geldi. Döneminin şartlarına göre çok kısa denilebilecek zamanda, tarihin akışını değiştirecek kadar büyüyen bu devletin gelişmesini, basit ve bazı tesadüflerle izah etmeye çalışmak akıllıca olmayacaktır.

Gerçekten, çok geniş topraklar üzerinde hakimiyetini tesis eden Osmanlı Devleti, çeşitli din, dil, ırk, örf ve âdetlere sahip toplulukları asırlarca âdil bir şekilde idare etmişti. Ulaşım teknolojisi bakımından günümüzle mukayese edilemeyecek derecede imkansızlıklar içinde bulunan o asırların dünyasında, bunca farklı yapıdaki toplulukları cebir ve tazyik kullanmadan idare etmek basit bir hakimiyet anlayışının sonucu olmasa gerekir.

Fatih Sultan Mehmet

Osmanlı padişahları cülûslan münasebetiyle çıkardıkları fermanla Allah'ın lütfü ile "bi'l-irs ve'l-istihkak" saltanatın kendilerine ait olduğunu ifade ederler. Öyle anlaşılıyor ki ilk dönemlerde devletin kuruluş hamurunda mayası bulunan ahi teşkilatının da bu seçimde büyük bir payı bulunmaktadır. Çok nadir de olsa, zaman zaman padişahların, yerlerine geçecek şehzadeyi devlet ileri gelenlerine vasiyet ettikleri görülmektedir. Mesela Çelebi Mehmet, Bizanslıların yanında bulunan kardeşi Mustafa Çelebi'nin tekrar hükümdarlık iddiasıyla ortaya çıkma ihtimalini göz önüne alarak hayatından ümidini kestiği sırada yanındaki vezir ve beylerine oğlu Murat'ın hükümdar yapılmasını ve o yetişinceye kadar ölümünün gizli tutulmasını vasiyet etmişti. Böylece Çelebi Mehmet, kardeş kavgasının sebep olacağı politik ve ekonomik huzursuzluklar için tedbir almış oluyordu. Bu şekildeki davranışlar da daha ilk başlardan huzursuzlukları önleyerek, Osmanlı Devleti'nin gelişmesinin yavaşlamasını engelliyordu. Osmanlı Tarihinin özellikle ilk dönemlerinde yukarıdakine benzer bir çok örnek görülebilir.

Töreye göre Osmanlı padişahı, memleketin sahibi sayılırdı. Bu sebeple tebaasının malı ve canı üzerinde tasarruf hakkı vardı. Vasıtalı vasıtasız bunu kullanırdı. Her türlü kuvvet padişahın elindeydi. *Fakat o bunu keyfi olarak değil, kanun ve nizamlara dayanarak gerektiği yerde gerektiği şekilde kullanırdı.* Fâtih Kanunnâmesi'nde, padişahın yetkilerini nasıl kullandığına işaretlerle şöyle denilmektedir:

"Ve tuğrayı şerifim ile ahkam burulmak üç canibe mufazzdır. Umur-i âleme müteallik ahkâm vezir-i azam buyrultusu ile yazıla ve malıma müteallik olan ahkâmı defterdarlarım buyrultusu ile yazalar. Ve ser'-i şerif üzere devî hükmünü kadı askerlerim buyrultusu ile yazalar."

Yukarıdaki cümleyi Türkçe'ye çevirince de anlaşılacağı gibi padişahların yetkilerini nizam ve kurallara göre kullanması da Osmanlı Devleti'nin kısa zamanda gelişmesinin sebeplerinden sayılabilir. Bu konuyu birkaç örnek ile açıklayıp örneklendirmek daha da iyi olacaktır.

Osmanlı pâdişahlarının, kanun ve nizamlara göre hareket etme mecburiyetini hissetmeleri, onların keyfi bir şekilde hareket etmelerine mani oluyordu. Hatta öyle ki, bazen devlet güvenliği için tehlike teşkil eden durumlar bile hükümdarların fevrî hareketlerine terk edilmiyordu. Nitekim II.Murat dönemi olaylarından bahsedilirken, Haçlılarla birlik olup Osmanlı vatandaşı olan Müslümanları arkadan

İstanbul'un Fethi

vurup öldürmekten çekinmeyen Karamanoğlu İbrahim Bey'in bu tecavüzünü, İslam'la bağdaştıramayan hükümdar, döneminin Ehl-i Sünnet âlimlerine müracaatla Karamanoğlunu yola getirmek üzere onlardan fetva istemişti. Onlar da Karamanoğlu ile mücadele etmesi için fetva vermişlerdi. Sultan Murat, bu fetvalara dayanarak Karamanoğlu üzerine yürümüştü.

Keza Çelebi Mehmet döneminde, etrafına topladığı bazı çapulcularla birlikte isyan başlatarak halk ve devlet için büyük bir tehlike haline gelen Şeyh Bedreddin Mahmut, yakalandığı zaman hemen öldürülmedi. Hareketinin İslâm'a uygunsuzluk derecesinin araştırılması ve cezanın, âlimler

Padişahın birisini huzuruna kabul etmesi

tarafından kurulacak bir heyet tarafından takdir edilmesini bizzat padişah istemişti. Padişahlar, her zaman bir kurulun danışma niteliğindeki kararlarını almazlarsa bile hiç olmazsa en az şeyhülislâm veya müftüden fetva aldıktan sonra hüküm verirdi. Onların bu emir ve iradeleri, hatt-i hümayun, biti, ferman, berat, irâde, ahitname ve emannâme gibi belgelerle ifade edilirdi. Bunlardan hatt-i hümayunun bizzat padişahın kendi el yazısı olduğu, diğerlerinin onun adına Divan-i Hümayundan çıktığı bilinmektedir.

Osmanlılarda, devlet işlerinde kesin bir karar verilmeden önce, işler, Divan'da görüşülürdü. Bu görüşmelerden sonra son karar hükümdarın olurdu.

Hükümdarın herhangi bir mesele hakkında verdiği karar ve kesin olarak beyan ettiği fikir, kanundu. Bununla beraber pâdişah, devlet işleri ile ilgili meselelerde ser'î ve hukukî konularda gerekli gördüğü kimselerle görüşüp onların fikirlerini alırdı. Bu durumdan anlaşılacağı üzere zâhiren geniş ve hudutsuz salâhiyeti olduğu görülen padişah, gerçekte bir takım kanunlarla bağlıydı. Bu da bir devletin devam ve bekası için şarttı.

Görülüyor ki tek karar veren padişah olmadığı için daha sağlıklı kararlar verilmiş, ülke tamamen padişahlara terk edilmemiştir. Verilen bu sağlıklı kararlar da Osmanlı Devleti'nin gelişim sürecine olumlu yönde etkide bulunmuştur.

Osmanlı padişahları, XVI. yüzyıl sonlarına kadar şehzadeliklerinde hizmet ve muharebelerde ordunun kollarında komutanlık yaparak memleket idaresinde ve muharebe usûllerinde tecrübe kazanıyorlardı. Hükümdar oldukları zaman da bu bilgi ve tecrübe birikiminden istifade ediyorlardı. Böylece eğitilmiş yöneticiler devleti daha iyi yönetiyor, bu da devletin kısa zamanda gelişmesine etki ediyordu.

Osmanlıların ilk dönemlerinden itibaren hükümdarlar, halk ile temas ediyor, her fırsatta halka yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Bunu bilen halk, şikâyet, talep ve arzularını çeşitli vesilelerle hükümdarlara ulaştırıyordu. Bu da yönetimin halkın güvenini kazanmasına bağlı olarak isyanları azaltmış, Osmanlı da isyanlarla uğraşmak yerine başka ülkelerle savaşarak daha kısa zamanda gelişebilmişlerdir.

Bölüm 4: Toprak İdaresi, Sosyal Müesseseler, Maliye, Askeri Teşkilat ve Bunların Devletin Kısa Zamanda Gelişmesine Etkisi

- Toprak Sistemi -

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde ve bu devletin ekonomik, sosyal ve askerî gelişmesinde önemli derecede rol oynayan etkenlerden biri şüphesiz ki toprak sistemidir. Bu sistemin gelişmesi ile ilgili müesseselere ve devlete bir dinamizm veriyordu.

Tımar sistemi ve buna benzer sistemlerin Osmanlı hayatına daha ilk baştan yerleşmesi, bir üstteki paragrafta belirtilen nedenler dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kısa zamanda gelişmesini sağlamıştır.

- Sosyal Müesseseler -

Osmanlı Devleti, ele geçirdiği yerlerde derhal sosyal müesseseler kurup halkın hizmetine sunuyordu. Devlet sınırları genişledikçe bu müesseseler de o nispette artış kaydediyordu. Bu sosyal tesisler sayesinde şehirlere Müslüman Türk damgası vurulmuş oluyordu. Bu nedenle müesseseler sadece kurulup bırakılmamış; bunların idareleri, korunmaları ve devamlılıklarının sağlanması için geniş imkânlarla sahip vakıflar tesis edilmiştir. Böylece devlet, bu müesseseler için, kendi hazinesinden ayrıca bir bütçe hazırlama ihtiyacını duymamıştır. Ve bu şekilde halkı bir ölçüde devlete bağlamak, Müslüman Türk damgasını vurmak da Osmanlı Devleti'ndeki iç karışıklıkların bir ölçüde azalmasına ve böylece bu karışıklıklarla uğraşmak zorunda kalmayan Osmanlı Devleti'nin de kısa zamanda gelişmesine neden olmuştur.

- Mali Teşkilat, Ekonomi -

Osmanlı Devleti, beylik döneminden itibaren sistemli bir malî teşkilâta sahip olmuştu. Kaynakların verdiği bilgiye göre Osmanlılardaki ilk maliye teşkilâtının Murat Hüdavendigâr (I.Murat) zamanında Çandarlı Kara Halil ile Karamanlı Kara Rüstem tarafından kurulduğu belirtilmektedir. Bu bilgiler ışığında meseleye bakıldığı zaman Osmanlı maliyesinin daha ilk kuruluş dönemlerinde ortaya çıktığı ve devletin buna büyük bir itina gösterdiği anlaşılmaktadır.

Güçlü bir devlet olmak için iyi bir ekonomiye ihtiyaç vardır. Osmanlı Devleti, en başta bile dünyanın parlayan yıldızı olarak çok sistemli bir teşkilata sahipti. Ekonomik sorunlar olmadı. Bu da devletin yavaş yavaş değil; kısa bir zamanda gelişmesine dair bir adımdı.

- Askeri Teşkilat -

Bir toplumun "devlet" haline gelebilmesi, onun varlığını oluşturan halk ve idarecilerin "bağımsızlık" (istiklâl) kavramını tanımaları ile mümkündür. Bu fikir, sadece soyut olarak düşüncede kalmayıp fiilen tatbik edilmelidir. Bu da belli sınırları koruyacak olan "askerî güç" denilen bir sınıfın mevcudiyeti ile gerçekleşir. Disiplinli ve sistemli hareket eden bir askerî gücün ifade ettiği mâna çok iyi bilindiğinden, tarihte üne kavuşmuş bütün büyük devletler, bu konu ve teşkilât üzerinde hassasiyetle durarak onu muhafazaya çalışmışlardır.

Tarih sahnesinde görünen birçok millet, askerî güç olarak ifade ettiğimiz devamlı ve disiplinli orduyu ayakta tutup ondan istifade edebilmek için çeşitli çarelere baş vurmuştur. Bu meydana, harplerin sebep olduğu nüfus azalmasını bir dereceye kadar ortadan kaldırmak için galiplerin, mağlup olan toplumların çocuklarından yararlandığı da görülmektedir. Osmanlıların da baş vurduğu bu sistem, onların başarılı sonuçlar almalarına sebep olmuştur. Alınan bu başarılı sonuçlar da Osmanlı'yı bir adım daha hızlı geliştirmiştir.

Askeri teşkilatın önemini asla küçümsemeyen Osmanlı hükümdarları zaman içerisinde bir çok askeri sınıf/ocak kurmuşlardır. İşte bu disiplinli ve sistemli çalışma da başarıların bir nedenidir.

Bu sınıflardan bir kısmı aşağıda listelenmiştir:

- Yaya ve Müsellem	- Humbaracı Ocağı
- Kapıkulu Askerleri	- Kapıkulu Süvarisi
- Kapıkulu Piyadesi	- Yerlikkulu
- Yeniçeri Ocağı	- Azepler
- Acemi Ocağı	- Sekban ve Tüfekçiler
- Cebeci Ocağı	- Tımarlı Sipahiler
- Deliler	- Akıncılar
- Topçu Ocağı	- İcareliler
- Lağımçılar	- Serhad Kulları

B6l6m 5: PadiŖahların Osmanlı Devleti'nin Kısa Zamanda GeliŖmesindeki Etkileri: Devleti Y6netim Stilleri ve KiŖilikleri

Bu b6l6mde ilk y6neticiler olan Osman Bey, Orhan Bey ve I.Murat'ın yaŖamlarının bazı b6l6mleri incelenecektir.

- Osman Gazi -

Kaynakların, sâlih, dindar, kahraman, cesur ve merhametli bir kimse olarak tanıttığı Osman Gazi, 6ç g6nde bir yemek piŖirtip fakirleri doymak, 6ıplakları giydirip donatmak, dul ve yetimleri g6zetip korumak gibi iyi hasletlere sahip bir kimse idi. Hak ve adalete saygılı, 6st6n yeteneklere sahip bir h6k6mdar olan Osman Gazi, 6n6n6 kılıcından ziyade adalet severliği ile sađlamıŖtı. Fethettiği yerlerde kafasına g6re hareket etmez; 6lkesindeki insanlar arasında ırk, din ve milliyet farkı g6zetmezdi. G6cl6 bir komutan olduğu kadar sabırlı ve olgun bir idareci idi. Yanında 6alıŖanlar, kendisine karŖı b6y6k saygı g6sterirlerdi. En zorba kimseler bile onun huzurunda saygı ile hareket ederlerdi. O, kuvvet ve zenginlikten ziyade adalete daha 6ok 6nem veren, g6cl6 bir irade ve hoŖg6r6ye sahip bir h6k6mdardı.

Osman Bey

Ertuğrul Bey, 93 yaŖında vefat edince, onun idaresi altında bulunan aŖiretler, gerek kabiliyet, gerekse hareketliliği sebebiyle Osman'ın babasının yerine basa ge6mesini istiyorlardı. Ger6ekten, Osman Bey, Ertuğrul Gazi'nin vefatından sonra cesaret, mertlik ve ahlâkî meziyetleri sebebiyle aŖiret, kavim ve kabileye bas olacak bir vasıfta g6r6lm6Ŗt6. Osman Bey baŖlangı6ta babasının komŖu Rum tekfurları ile iyi ge6inme siyasetine devam etti. AŖiretin baŖına ge6tiği zaman yirmi 66 yaŖında bir gen6 olmasına rağmen, siyaseti iyi bilen, halim selim bir kimse olmakla birlikte, ger6ekleri savunma konusunda korkusuz ve cesurdu. O, tam bir cihat eri idi. Bu sebeple Osman Bey, kısa zamanda etrafının yiğitlerden meydana gelen bir hâle ile 6evrelendiğini g6rd6.

İŖte b6yle yetenekli bir y6neticinin devlete daha en baŖtan padiŖahlık yapması Osmanlı Devleti i6in b6y6k bir Ŗanstır. Osmanlı Devleti'nin y6neticileri doğru kararlar ve yukarıda da g6r6ld6đ6 gibi 6st6n yetenekleriyle Osmanlı Devleti'nin Kısa Zamanda geliŖmesine sebep olmuŖtur.

- Orhan Gazi -

Babasının kendisine 16.000km² olarak bıraktığı yeni beyliğin baŖına ge6tiği zaman, beyliğinin yayılıp geliŖeceđi 6evrede irili ufaklı bir 6ok devlet vardı. Ger6ekten bu d6nemde Anadolu'da Karaman, Germiyan, Saruhan, Aydın, Karesi, MenteŖe, 6andar6oğulları gibi T6rk beyliklerinden baŖka Amasra'da Cenevizliler, Trabzon'da Komnenoslar, Marmara ve Ege'de Bizanslılar, Akdeniz adalarında Cenevizliler ile Venedikliler bulunuyordu. 1324 Ŗubat'ından baŖlayıp 1362 Mart'ına kadar devam eden Orhan Bey'in idaresi, 38 yıl s6rm6Ŗt6r. Tarihin bu zaman dilimi, fetih ve idarî m6esseselerin kurulup yerleŖtirilmesi ile ge6er. Devletin, İhanlıların etkisinden 6ıkararak tamamen bağımsız hale gelmesi de yine bu h6k6mdar d6neminde olmuŖtur. Dinamik, faal ve cesur bir kuvvetin baŖında, mahirine bir strateji takip ederek 6evresindekilerle m6nasebetlerini devam ettirip geliŖtiren Orhan Gazi iliŖkilerinde hasımlarına karŖı bile âdil davranan, onların kiŖiliklerini rencide etmeyen ve kiŖilik haklarına riayet eden bir davranıŖ i6inde olmuŖtur.

Orhan Bey zamanında Osmanlı Devleti

Orhan Gazi'nin 6st6n y6netimi ve yetenekleri sayesinde kısa zamanda b6y6yen bir devlet i6in aŖađıdaki fetihler kanıt olarak g6sterilebilir:

- Bursa'nın fethi
- İznik'in fethi
- İzmit'in fethi
- Karesibeyliğinin ele ge6irilmesi
- Ankara'nın ele ge6irilmesi
- Rumeli'ye ilk Ge6iŖ
- Edirne'nin ele ge6irilmesi

- I.Murat -

Osmanlı Devleti'nin üç büyük kurucusundan biri olan I.Murat, kanun ve nizamla saygılı, teşkilatçı ve komutanlık özelliklerini taşıyan bir hükümdardı. Az ve öz konuşan padişahın, iyiliksever ve merhametli bir kişiliği olduğu için kendisine "Hüdâvendigâr" lakabı verilmişti. Osmanlı tarihinde Murat Hüdâvendigâr ve Gâzi Hünkâr adları ile anılıp şöhret kazanan bu hükümdar, Orhan Bey'in 6 oğlundan biridir.

Ordu ile milletin göz bebeği durumunda bulunan ve çok sevilen Şehzade Süleyman'ın ölümü üzerine babasının tahtına geçen Murat, veliaht olarak yetiştirilmemiş olmasına rağmen hükümdarlık sorumluluklarını devralırken tereddüt ve şaşkınlığa düşmeden yerine sıkı basıp oturmuştu. Çünkü o, babasının vefatından önce Rumeli'de esas kuvvetlerinin başında bulunuyordu. Trakya'da gerçekleştirdiği fetihlerle ün kazandığı gibi idare ve yönetim işinde de pişmişti. O, Bizans'a karşı yapılan fütuhat ve kazanılan zaferlerin temsilcisi durumunda idi. Bu sebeple de devlet işlerinde büyük bir nüfuza sahip olan ahi ve gazilerin desteğini alarak tahta geçti. Tahta geçince, babasının Trakya'da izlemekte olduğu fetih siyasetini devam ettirmek istiyordu.

Murat, ilk defa "kadı askerlik" müessesini kuran kişidir.

Sultan Murat, zaman ve şartların gerektirdiği yenilikleri yapma ve tedbirlere baş vurmaktan çekinmiyordu. Gerçekten, ataları en büyük çocuklarını ordulara komutan tayin ederek onları beylerbeyi sıfatı ile ülkeler zapt etmeye gönderiyorlardı.

Murat'ın da üstün görüşü, yenilikçi kişiliği ve devlet anlayışının yanı sıra fetih politikasını izlemesi Osmanlı Devleti'nin kısa zamanda gelişmesine bir başka nedendir.

I. Murat

<http://www.enfal.de/osmtarih.htm>
<http://members.tripod.com/sosyalbilgiler/>
<http://www.members.tripod.com/bayram.polat/kurulus.htm>
http://www.bilimarastirmavakfi.org/html2/yayinlar/osmanli_vizyonu.html
<http://bucatarih.sitemynet.com/>
<http://www.msn.com>
<http://www.google.com>
<http://www.gbg.bonet.se/osmanli/>
<http://www.tarih-tarih.8m.com/>

Microsoft®Windows XP Professional
Microsoft®Office XP Word
Jasc Paint Shop Pro7
AAA Logo

Umut Benzer

Dizgi - Dizayn

Umut Benzer

*Baskı Yeri: Deneyim AŞ
Ekipman: HP Deskjet 610C*